

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 Roken en vrije wil

13 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat het substantiedualisme van Descartes in tekst 7 is te herkennen: denkende substantie versus uitgebreidheid – “Er zijn twee soorten verslavingen: geestelijk en lichamelijk” 1
- een uitleg dat het dualistisch epifenomenalisme in tekst 7 is te herkennen: bewuste ervaringen en gedachten worden veroorzaakt door het lichaam, maar hebben zelf geen invloed op het lichaam – “Als je geen sigaretten bij je hebt, word je onrustig.” 1
- een uitleg van het interactieprobleem: hoe kunnen lichaam en geest elkaar beïnvloeden als het onafhankelijke grootheden zijn? 1
- een uitleg hoe het epifenomenalisme dit probleem oplost: als het lichaam de geest beïnvloedt dan is de relatie tussen lichaam en geest eenrichtingsverkeer 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Substantiedualisme is de theorie die stelt dat de menselijke geest een denkende substantie is die onafhankelijk bestaat van het materiële menselijk lichaam (dat tot de substantie van de natuur behoort). Zoals in tekst 7 duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen lichaam en geest als twee onafhankelijke instanties: “Er zijn twee soorten verslavingen: geestelijk en lichamelijk. Sommige verslavingen zijn alleen geestelijk. Bijvoorbeeld als je verslaafd bent aan computeren. Je bent uren aan het chatten of gamen op internet. Je lichaam kan wel zonder die computer. Je gaat niet trillen als je bij de computer weg bent. Maar je geest is wel verslaafd. Je wilt steeds vaker en langer computeren.” 1
- Het dualistisch epifenomenalisme is de theorie dat bewuste ervaringen en gedachten wel door het lichaam worden veroorzaakt, maar zelf geen invloed hebben op het lichaam. Bijvoorbeeld: “veel verslavingen zijn geestelijk en lichamelijk. Bijvoorbeeld als je rookt. Iemand die rookt, denkt steeds aan sigaretten. Je verlangt ernaar. Als je geen sigaretten bij je hebt, word je onrustig.” Het denken aan sigaretten (geestelijk) wordt veroorzaakt door het roken (lichamelijk) 1
- Het interactieprobleem stelt de vraag hoe lichaam en geest elkaar kunnen beïnvloeden als het onafhankelijke grootheden zijn? 1
- Dit wordt opgelost door het epifenomenalisme: je doet iets lichamelijks (roken) en er gebeurt iets geestelijks (denken dat je rustig wordt), daarmee is de relatie tussen lichaam en geest eenrichtingsverkeer geworden 1

Vraag	Antwoord	Scores
14	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie dat het niet mogelijk is om bij Hume van zelfverwerkelijking te spreken omdat: <ul style="list-style-type: none"> – de rede de slaaf is van de passies; – de menselijke geest een bundel van verlangens, ervaringen en ideeën is • een uitleg dat daarom volgens Hume door roken ook geen zelfverwerkelijking mogelijk is: er is geen ervaring van een 'zelf' te midden van de afzonderlijke verlangens 	<p>2</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het is als je rookt moeilijk om van zelfverwerkelijking te spreken, want de rede is volgens Hume slaaf van de passies. Mensen hebben meestal meerdere verlangens tegelijkertijd. Wat je kiest, wordt bepaald door de kracht van die verlangens. De enige rol die rationeel denken hierbij speelt, is ervoor zorgen dat je zo handelt dat het je lukt om je sterkste verlangen te bevredigen • Volgens Hume is de menselijke geest bovendien niet meer dan een bundel van verlangens, ervaringen en ideeën. Hume was daarom zeer sceptisch over het idee van een 'zelf' of een 'eigen wil' • Als het iemands sterkste verlangen is om te roken, dan wil je kennelijk roken. Als je rookt en daarbij niet wordt belemmerd dan volstaat dit sterkste verlangen weliswaar als voorwaarde voor morele verantwoordelijkheid, maar het roken kan volgens Hume niet als zelfverwerkelijking worden beschouwd: er is immers geen sprake van een 'zelf' te midden van de afzonderlijke of sterkste verlangens 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
15	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een beschrijving van Frankfurts gedachte-experiment van dokter Black: Black heeft een mechanisme in het hoofd van meneer Jansen geplaatst. Als Jansen doet wat Black wil gebeurt er niets, en doet hij uit vrije wil wat hij doet. Als Jansen niet doet wat Black wil, grijpt hij in. Black grijpt niet in, want Jansen doet wat Black wil, uit vrije wil, maar zonder alternatieve mogelijkheid • een verschil tussen dokter Black en de sigarettenindustrie: rokers hebben wel een alternatieve mogelijkheid, meneer Jansen niet • een uitleg van het verschil aan de hand van eerste- en tweede-orde verlangens: bij meneer Jansen zijn eerste- en tweede-orde-verlangens in harmonie, terwijl dat bij rokers niet het geval hoeft te zijn. Rokers kunnen onvrijwillig verslaafd zijn 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het gedachte-experiment van dokter Black gaat als volgt. Meneer Jansen krijgt, zonder dat hij het weet, van de kwaadwillende dokter Black een op afstand bedienbaar mechanisme in zijn hoofd ingeplant. Dokter Black kan hiermee het gedrag van meneer Jansen sturen, zonder dat meneer Jansen dat merkt. Dokter Black weet dat meneer Jansen een bank wil gaan beroven. Dokter Black wil ook dat meneer Jansen dit doet.
Daarom houdt hij zijn gedrag goed in de gaten. Als meneer Jansen de bank berooft, is er niets aan de hand. Als meneer Jansen op het laatst besluit toch de bank niet te gaan beroven, zal dokter Black ingrijpen en het hem toch laten doen. Uiteindelijk blijkt het ingrijpen van dokter Black niet nodig, want meneer Jansen berooft de bank

1
- Een verschil tussen meneer Jansen en een roker is dat rokers alternatieve mogelijkheden hebben, namelijk niet roken, terwijl meneer Jansen geen alternatieve mogelijkheid heeft. Als hij zou besluiten de bank toch niet te beroven, zou dokter Black ingrijpen

1
- Bij meneer Jansen strijden eerste- en tweede-orde-verlangens niet met elkaar, terwijl dat bij rokers wel het geval kan zijn. Rokers zijn dan onvrijwillig verslaafd, wat betekent dat ze wel roken, hoewel ze dat niet (meer) willen. Het handelen van Jansen volgt op zijn verlangen

1

Opmerking

Bij het derde deelscore-antwoord kan een uitleg van een verschil tussen meneer Jansen en rokers dat inhoudt dat bij meneer Jansen eerste- en tweede-orde-verlangens geen rol spelen, terwijl er bij rokers van een strijd daartussen sprake kan zijn, ook worden goed gerekend met 1 scorepunt.

16 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg wanneer een roker te kwader trouw is: als hij zijn verantwoordelijkheid afschuift en dat als excuus gebruikt om te roken

1
- een uitleg wanneer een roker ongewild verslaafd is: een verlangen dat je niet bent, maar wel hebt en dat jouw onwillige gedrag veroorzaakt

1
- een argumentatie welke kritiek hierop mogelijk is vanuit Sartres uitgangspunten: ook binnen gegevenheden (facticiteit) is er altijd iets te kiezen en blijf je verantwoordelijk

1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mensen zijn te kwader trouw als ze de verantwoordelijkheid voor hun gedrag niet nemen. Een roker is dus te kwader trouw als hij bijvoorbeeld rookt omdat iedereen het doet en dat als excuus gebruikt om te roken • Volgens Frankfurt kun je een onwillige verslaafde zijn. Dat ben je als je geen drugs (of nicotine) wilt gebruiken, maar het toch doet. Volgens Frankfurt is dit mogelijk: hij ziet de verslaving als een verlangen dat je niet bent maar wel hebt en dat, als het maar sterk genoeg is, jouw onwillige gedrag veroorzaakt • Volgens Sartre is dit niet mogelijk. Verslaving kan wel een factor zijn waardoor je beperkt wordt, net als de cultuur waarin je geboren wordt, maar je bent altijd vrij in de manier waarop je omgaat met die zogenaamde facticiteit. Er is altijd iets te kiezen en je bent altijd zelf verantwoordelijk voor wat je doet. Een verslaafde is volgens Sartre eerder te kwader trouw, dat wil zeggen iemand die zijn verantwoordelijkheid ontloopt. Je bent volgens Sartre authentiek als je niet zomaar iets kiest omdat het past bij je rol of functie, of omdat het is wat 'men' nu eenmaal doet, maar wanneer je juist kiest vanuit het besef dat het jouw keuze is. Als mensen proberen hun eigen vrijheid te ontlopen, dan is er sprake van mauvaise foi 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
17	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met behulp van tekst 9 hoe minister Schippers net als Kant het intelligibele karakter van mensen veronderstelt: de rede is de oorzaak voor het gedrag van mensen • een uitleg dat het onderscheid dat Kant maakt tussen noumenale en fenomenale wereld volgens Strawson niet nodig is om een vrije wil aan te nemen: bij Strawson is de praktijk van verantwoordelijkheid onderdeel van de gedetermineerde/fenomenale/sociale wereld • een argumentatie aan de hand van Pereboom dat leerlingen door het schoolpleinrookverbod verantwoordelijkheid ontnomen wordt: zwakke aanrekenbaarheid en quarantaine 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Net als Kant veronderstelt minister Schippers het intelligibele karakter van mensen als ze hen verantwoordelijk houdt voor hun keuzes. Kant ziet de rede als oorzaak van het gedrag van mensen • Het onderscheid dat Kant maakt tussen noumenale en fenomenale wereld is volgens Strawson niet nodig om een vrije wil aan te nemen: elkaar verantwoordelijk houden op grond van reactieve attitudes is onderdeel van de gedetermineerde sociale wereld • Pereboom is een harde incompatibilist. Hij zegt dat mensen geen vrije wil hebben, of het determinisme nu waar is of niet. Hoewel mensen nooit straf verdienen, kun je ze wel ter verantwoording roepen (zwakke aanrekenbaarheid). Een rokende leerling is niet verantwoordelijk voor zijn gedrag, maar de samenleving – in dit geval de school – heeft wel het recht hem in quarantaine te plaatsen ter bescherming van leerlingen die niet roken	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>